

Karel z Lichtensteinu-Castelcornu (1624 – 1695)

JAKUBEC, Ondřej (ed.): *Karel z Lichtensteinu-Castelcornu (1624 – 1695). Olomoucký biskup a kníže střední Evropy*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2019, 395 s. ISBN 978-80-88103-49-3.

ŠVÁCHA, Rostislav – POTUČKOVÁ, Martina – KROUPA, Jiří (eds.): *Karel z Lichtensteinu-Castelcornu (1624 – 1695). Místa biskupovy paměti*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2019, 531 s. ISBN 978-80-88103-55-4.

V roku 2019 bola v geograficky susediacom, a nám mentálne zvlášť blízkom priestore Moravy, vydaná dvojdielna monografická publikácia o Karlovi z Lichtensteinu-Castelcornu/Karl II von Liechtenstein-Kastelkorn (1624 – 1695), čím sa zavŕšil jeden z vedeckých výstupov projektu „Za chrám, město a vlast: Olomoucký biskup Karel z Lichtensteinu-Castelcornu uprostřed barokní Evropy“, na ktorom spolupracovali tri renomované moravské inštitúcie, a to Muzeum umění Olomouc (Arcidiecézne múzeá v Olomouci a Kroměříži), Univerzita Palackého v Olomouci a Masarykova univerzita v Brne, resp. špecializované pracoviská dejín umenia oboch univerzít.

Rozsahom výpravný a vizuálne pôsobivý *opus* pozostáva z dvoch dielov: prvý z nich bol editovaný Ondřejom Jakubcom a druhý trojicou – Rostislav Švácha, Martina Potučková a Jiří Kroupa.¹ Tieto sú na jednej strane *entitou* s ohľadom na interpretáciu konkrétnej mecénskej osobnosti Karla z Lichtensteinu-Castelcornu, na strane druhej sú ale aj istým *alter ego*, pretože viac ako tridsiatke bádateľov poskytlí luxus dvojitého metodologického pohľadu na identickú tému, ba dokonca, viacero autorov textov reflektovalo jeden či druhý editorský koncept (G. Elbelová, O. Jakubec, S. Jemelková, M. Kindl,

M. Myšák, R. Nokkala Miltová, T. Parma, M. Pavlíček, R. Prchal Pavlíčková, M. Potučková, J. Zapletalová, O. Zatloukal, H. Zápalková). Kým v prvom dieli bola pozornosť sústredená na „osobnosť biskupa“ či personality s ním úzko prepojené, a to zvlášť na poli umeleckej kultúry baroka v olomouckej diecéze, používajúc interpretačnú metódu cirkulovania či spleť (entangled history)² tak konkrétnych osôb a umeleckých diel, ako aj abstraktnejších ideí, v druhom dieli sa editorská koncepcia sústredila na existujúce objekty ako miesta biskupovej pamäti (*les lieux de mémoire*) inšpirujúc sa predovšetkým autorským konceptom stále aktívneho francúzskeho historika Pierra Noru;³ v ňom hrá dominantnú úlohu

¹ Pozri DACOSTA KAUFMANN, T. – DOSSIN, C. – JOYEUX-PRUNEL, B.: Introduction: Reintroducing Circulations: Historiography and the Project of Global Art History. In: *Circulations in the Global History of Art*. Eds.: DACOSTA KAUFMANN, T. – DOSSIN, C. – JOYEUX-PRUNEL, B. London 2015, s. 1-22.

² *Les lieux de mémoire I. La République*. Ed.: NORA, P. Paris 1984; *Les lieux de mémoire II. La Nation*. Ed.: NORA, P. Paris 1986; *Les lieux de mémoire III. Les France*. Ed.: NORA, P. Paris 1992.

³ *Olomoucké baroko. Proměny ambic jednoho města 1. Úvodní svazek*. Eds.: ELBEL, M. – JAKUBEC, O. Olomouc 2010; *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620 – 1780 2. Katalog*. Eds.: JAKUBEC, O. – PERŮTKA, M. Olomouc 2010; *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620 – 1780 3. Historie a kultura*. Eds.: JAKUBEC, O. – PERŮTKA, M. Olomouc 2011; *Tencalla I. Statě o životě a díle ticinských freskařů, o objednatelích a o umělcích z jejich okruhu*. Ed.: MÁDL, M. Praha 2012; *Tencalla II. Katalog nástěnných maleb Carpofoara a Giacoma Tencally na Moravě a v Čechách*. Ed.: MÁDL, M. Praha 2013.

kolektívna či lokálna pamäť uchováajúca jednak objekty hmotné (materializované), jednak spomienky nehmotné (jazyk či tradície).

Editorom sa šťastne podarilo poskladať autorský tím z viacerých generácií bádateľov (31 autorov), ktorí majú za sebou obrovské penzum výskumov moravského prostredia 2. polovice 17. storočia, vrátane nedávnych kolektívnych publikačných výstupov,⁴ a to nielen na poli historiografie umenia, ale aj všeobecnej či cirkevnej histórie, ba dokonca i príbuzných vedných špecializácií ako dejiny mincovníctva, záhradnej architektúry alebo muzikológia. Skôr konzervatívne poňatie umelecko-historickej interpretácie je reflektované v prvom dieli publikácie (kapitoly o osobnosti Karla z Lichtensteinu-Castelcornu i „postprodukcii“ jeho obrazu v 18. – 20. storočí, ďalej texty o biskupovej pozícii a úlohe v rámci katolíckej obnovy Moravy v 2. polovici 17. storočia, a následne o jeho mecenáte v rámci architektúry, maliarstva, sochárstva, umeleckého remesla, či o osobnej vizuálnej reprezentácii prostredníctvom ikonografických programov, ba dokonca aj o špecifikách ako záhradná architektúra a dizajn alebo hudobná kultúra; v kontexte posledného zmieneného okruhu vyvstáva pre mňa osobne zvedavá otázka potenciálnej divadelnej produkcie?). Prostredníctvom druhého dielu sú interpretované konkrétne pamiatky ako obraz biskupovho mecenátu (napr. reprezentatívne stavby biskupskej rezidencie v Olomouci a Kromčříži), či objekty ako výsledok jeho zberateľstva (obrazáreň, zbierka kresieb, knižná zbierka, umelecko-remeselné zbierky a zbrojnice), ale aj objekty s biskupovým patronátnym právom (nielen v rámci diecéznej siete, ale aj u piaristov, premonštrátov či dominikánov), odľahčením faktami nabitých kapitol sú metodologicky precizované a esejistickejšie „medzitexty“ Rostislava Šváchy a Jiřího Kroupy, ktoré uvádzajú bloky venované konkrétnym „miestam biskupovej pamäti“.

Cieľom autorského kolektívu bolo prostredníctvom rekonštrukcie umeleckého mecenátu Karla z Lichtensteinu-Castelcornu otvoriť perspektívu

komplexnejšieho pohľadu na barokovú umeleckú kultúru Moravy druhej polovice 17. storočia. Geografická platforma tak nie je založená na národnom naratíve či aktuálnych hraniciach štátov alebo územných celkov, to predstavuje obvyklý problém pri definícii stredoeurópskeho umeleckého regiónu v ranom novoveku, ale priestor záujmu je veľmi diplomaticky namodelovaný územím historickej olomouckej diecézy (arcidiecéza od 1777) zahŕňajúcej v 17. storočí podstatnú časť územia súčasnej Moravy.⁵ Podobne aj prelínanie osobnosti cirkevného hodnostára a svetského aristokrata (v nemčine používaný termín *Fürst-bischof*) šťastne umožňuje spracovanie tak sakrálnych ako aj profánnych objektov. Dvojdielna publikácia je pre čitateľa detailne nezorientovaného v moravskom prostredí až príliš koncentrovane a vrchovato naplnená faktami, vizuálnymi i textovými, revidovanými či dokonca novými atribúciami, objavnými zisteniami, a v neposlednej rade autorskými interpretáciami či konštrukciami. Je prirodzené, že sa jedná o hlboký ponor vďaka špecializáciám jednotlivých bádateľov; pre profesionála je nesmierne pôsobivé kvantum nazhromaždených informácií, no laikovi môže tak trochu chýbať istá kontextualizácia a čitateľsky vďačnejšia narácia publikácie ako celku. Tento osobný postreh však v žiadnom prípade nesmeruje k zníženiu jej významu a vkladu pre poznanie či konštrukciu osobnosti Karla z Lichtensteinu-Castelcornu, resp. pre súčasné i budúce bádanie cielené rôznymi smermi.

Mňa osobne mimoriadne zaujali dva texty, a to „Komunikační síť biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcornu na základě rozboru jeho korespondence“ (autori S. Chmelíková, K. Kouřil, Z. Orálková, V. Slavíková) a „Agenti a obchodníci ve službách biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcornu“ (autori J. Zapletalová a Z. Orálková). Nateraz nepoznám podobne rozsiahlu ranonovovekú korešpondenciu zachovanú z územia terajšieho Slovenska. Aj keď sú niektoré, významom porovnateľné šľachtické dvory v našej historiografii pomerne dobre interpretované v širokom diapazóne,⁶ takáto hĺbková

⁴ Zo slovenského prostredia možno na rovnakom princípe spomenúť publikáciu o Nitrianskom biskupstve. JUDÁK, V. – BEDNÁR, P. – MEDVECKÝ, J.: *Kolíška kresťanstva na Slovensku. Nitriansky brad a Katedrála sv. Emeráma v premenách času*. Bratislava 2011.

⁵ Pozri napríklad LENGYELOVÁ, T. et al.: *Thuržovci a ich his-*

torický význam. Bratislava 2012; FUNDÁRKOVÁ, A.: *Barokový aristokrat*. Bratislava 2018.

⁶ Pozri PIOTROWSKI, P.: Towards Horizontal Art History. In: *Crossing Cultures: Conflict, Migration and Convergence*. The Proceedings of the 32nd International Congress of the History of Art. Ed.: ANDERSON, J. The Miegunyah Press 2009, s. 82-85.

sonda do dobového vkusu a osobných požiadaviek konkrétnej osoby u nás chýba a môžeme ju moravským bádateľom len závidieť. Z obsahu týchto dvoch analytických textov totiž pre mňa vyvstáva otázka okolo tradičného konceptu „vývoja“ barokového umenia určitého regiónu strednej Európy, trúfam si ho pomenovať v tomto kontexte adjektívom „lokálny“, i keď dnes, samozrejme, už nehovoríme v prípade umeleckej produkcie len o lineárnej či vertikálnej stratifikácii. Napriek tomu sú ale ešte stále niektoré prehľadové publikácie v tomto „historickom“ móde narácie dejín umenia ukotvené. Našou úlohou totiž môže byť i hľadanie možností interpretácie umeleckých fenoménov, ktoré sú výsledkom pôsobenia konkrétneho človeka či skupiny ľudí na určitom mieste (panovník, šľachtic, cirkevný hodnostár, mešťan, cech, náboženské bratstvo, etc.) a jeho/ich možností (intelektuálnych, vkusových, finančných, etc.), a z ktorých vznikajú isté ohniská alebo trajektórie umeleckej produkcie stratifikované viac horizontálne ako vertikálne.⁷ Tieto nemusia byť zákonite pospájané navzájom, ale obvykle referujú nejakým spôsobom k umeleckému centru; v 17. a 18. storočí je to v strednej Európe najmä Viedeň a Rím. Podľa môjho názoru sú rovnaké podmienky aj pri

interpretácii ranonovovekého umenia na Slovensku, resp. *pre* Slovensko, resp. v súdobom označení *pre* tzv. Kráľovské Uhorsko.⁸ Zdá sa, že akoby boli práve osobné väzby, zamestnanecké vzťahy alebo jednoducho priateľstvo veľmi často ukryté za umeleckou produkciou konkrétneho regiónu, pričom do historiografie dejín umenia potom vstupuje osobný vkus a kultúrna skúsenosť či zainteresovanosť týchto medzičlánkov, i keď, samozrejme, by sme nemali projektovať naše myslenie do historických osobností a byť metodologicky ostražití pri aktuálnom modelovaní časovo podstatne vzdialenej kultúrnej skúsenosti ranonovovekého človeka.⁹

Na záver by som si želala, aby si podobné spracovanie v budúcnosti vyslúžil v domácej historiografii umenia ostrihomský arcibiskup a uhorský prímas Imrich Esterházi/Emmerich Eszterházy (1663 – 1745), ktorého mecénska činnosť na poli výtvarného umenia a architektúry je síce parciálne známa, ale jej komplexné spracovanie ako u Karla Lichtensteina-Castelcornu moravskými a českými kolegami chýba a nateraz im zo Slovenska môžeme úspešné završenie takto orientovaného výskumného projektu vo forme dvojdielnej kolektívnej monografie len závidieť.

Barbara Hodásová

⁷ Pre vysvetlenie tejto koncepcie pozri ENGELBERG, M. von: „Deutscher Barock“ oder „Barock in Deutschland“ Nur ein Streit um Worte? In: *Die deutsche Nation frühneuzeitlichen Europa. Politische Ordnung und kulturelle Identität?* (=Schriften des Historischen Kollegs. ed. L. GALL, Kolloquien 80). Ed.: SCHMIDT, G. München 2010, s. 307-334; Idem: Wie

deutsch ist der deutsche Barock? Vorüberlegungen zu einer neuen „Geschichte der bildenden Kunst in Deutschland“. In: *Zeitschrift für Kunstgeschichte*, 69, 2006, č. 4, s. 508-530.

⁸ Porovnaj BURKE, P.: *The European Renaissance. Centres and Peripheries*. Oxford 1998, s. 2-3.